

ΒΙΒΛΙΑ ΧΩΡΙΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η άπτήχηση μιᾶς έρευνας

Έχουμε σημειώσει κατά καιρούς τὸ πόσο μεγάλη εὐλογία και εὐτυχία είναι όταν μπορείς και συναντᾶς στὴ ζωὴ σου Γέροντες, πού νά σέ βηματίζουν στους μεγάλους δρόμους τοῦ κόσμου, στὴν ἀληθινὴ ὁδὸ τῆς ζωῆς. Είναι τόσο θαθεῖα ἢ λαχτάρα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τέτοιες συναντήσεις, πού μὲ πολλὴ ἱκανοποίηση ἔγινε ἀποδεκτὴ ἡ πρότασή μας γιὰ τὴ διερεύνηση τῆς «πνευματικῆς γεωγραφίας» τοῦ τόπου μας και πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ ἔδειξαν μεγάλη προθυμία νά συμμετάσχουν στὴν ἔρευνα πού ἀναγγείλαμε στὰ τεύχη τῆς 1 Μαρτίου και 1/15 Σεπτεμβρίου 1985 τοῦ «Ἐφημερίου»¹. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου ὑπῆρξε συγκινητικό.

Ἡδὴ φθάνουν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ οἱ πρώτες ἀπαντήσεις, πού σκιαγραφοῦν τέτοιες μορφές και ὑποδεικνύουν ἄλλες, τῶν ὁποίων τὴν προσέγγιση θὰ ἀναλάβει σύντομα ἡ ἐρευνητικὴ μας ομάδα. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐπιθυμοῦμε νά εὐχαριστήσουμε ὅλους ὅσους ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκλησή μας μὲ τὴν ἐπιστροφή τῶν ἐρωτηματολογίων, τὴν ἀποστολὴ βιβλίων, φωτογραφιῶν, λοιπῆς τεκμηρίωσης και μὲ τὴν πάσης φύσεως βοήθεια πού προτείνουν.

Στόχος μας παραμένει, ὅπως ἄλλωστε ἔχουμε ἀναφέρει, νά ἀποθησαυρίσουμε ὅσα στοιχεία είναι δυνατό νά ἀποκτήσουμε ὥστε νά ἔχουμε μίαν σχετικὰ πλήρη εἰκόνα τῆς ζωῆς, τῆς διδασκαλίας και τοῦ συμβουλευτικοῦ ἔργου τῶν συγχρόνων μας γερόντων². Δὲν πρόκειται, ἀσφαλῶς, νά περιληφθοῦν σὲ κάποιον «Χρυσὸ Ὁδηγὸ» πού θὰ ἀποστέλλεται σὲ κάποιους συνδρομητές, ὅπως φαντάστηκαν ἢ φοβήθηκαν ὀρισμένοι. Οἱ μαρτυρίες, ὅμως, αὐτὲς θὰ εἶναι στὴν πραγματικότητα χρυσάφι ἀτόφιο. Ἄς σπάσουν, λοιπόν, πρὸς στιγμὴν τὴ σιωπὴ τους. Τους παρακαλοῦμε θερμὰ γι' αὐτό. Δὲν εἶναι μονάχα ἡ σιγὴ ἐκείνη πού «φέρει κόσμον». Τὰ λόγια τῶν Γερόντων «στολίζουν» τὸν κόσμον.

Στὸ τεύχος τοῦ Ἰανουαρίου δημοσιεύσαμε ἤδη μίαν πρώτη ἀπάντηση τοῦ Χρήστου Ἀθηναίου γιὰ τὸν πατέρα Ἀθανάσιο Χαμιακιώτη (τῆς Νερατζιώτισσας). Θὰ ἀκολουθήσουν ὅπως δὴποτε και ἄλλες.

Γνωριμία μὲ τοὺς Γέροντες

Ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς, στὸ μέτρο πού τοῦ εἶναι δυνατό, θὰ φροντίσει νά γνωρίσει τοὺς Γέροντες και νά

ἔλθει σὲ ζωντανὴ ἐπαφὴ μαζί τους. Δὲν εἶναι ὅμως πάντοτε εὐκολὴ ἡ πρόσβαση πρὸς αὐτούς. Τὰ ἐρωτήματα πού περιμένουν ἀπαντήσεις εἶναι ἐπιτακτικά. Ἡ ἀναμονὴ στό... ἀκουστικό μας γίνεται δύσκολη και ἀνυπόφορη. Ἡ ἀναζήτηση ἀπαντήσεων σὲ ἀνάλογα βιβλία δὲν εἶναι ἄμοιρη προσλημάτων. Ἡ ἐντύπωση σὲ βιβλία δὲν μπορεί νά ἀντικαταστήσει τὸν ζωντανὸ διάλογο μὲ τὸν Γέροντα εἶναι, ὅμως, μίαν παραμυθία, ἰδιαίτερα τότε, όταν ὁ συγγραφέας τοῦ κειμένου ὑπῆρξε ὁ ἴδιος Γέροντας.

Ὁ Γέρον Ἰερώνυμος τῆς Αἰγίνης ἀναφερόμενος στὸν ἀββᾶ Ἰσαὰκ τὸν Σύρο ἔλεγε ὅτι τὸν εἶχε γιὰ Γέροντά του και προέτρεπε: «Νὰ τὸν ἔχῃς και σύ»³. Γιατί, στὶς περιπτώσεις αὐτές, τὰ γραπτὰ ἀποπνεύουν τὸν πνευματικὸ ἐκείνο πλοῦτο πού ὑπῆρχε στὶς προφορικὲς συναντήσεις και συμβουλές. Ἐκείνο πού συμβαίνει στὴν περίπτωσή τοῦ κειμένου εἶναι, ὅτι ὄλ' αὐτὰ ἔχουν ἀποτυπωθεῖ σὲ γραπτὸ λόγο γιὰ χρῆση περισσοτέρων, τῶν πολλῶν, ὅλων τῶν χριστιανῶν.

Χωρὶς νά ἀντικαθιστᾶ τὴν δρατὴ παρουσία τοῦ Γέροντα σταλάζει στὴν ψυχὴ δροσιστικὰς πνευματικῆς πού ἀναπαύουν και εὐφραίνουν. Μὲ τὴν μετάθεσή πού συμβαίνει ψυχολογικὰ στὸν ἀναγνώστη, αὐτὸς εἴτε μεταφέρεται στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς εἴτε μεταφέρει τὸν συγκεκριμένο Γέροντα μέσα στὸ «τάμειον» του. Μελετώντας τὸ ἔργο και τὴ διδασκαλία ἐκείνου γιὰ νά μεσιτεύσει και νά λάβει τὸν ἀναγκαῖο φωτισμὸ ἀκριβῶς ὅπως κάνουμε και σήμερα όταν διαλεγοῦμαστε μὲ ἕναν Γέροντα.

Τότε, τὰ λόγια πού ἀναγινώσκονται, γινώσκονται (πρὸβλ. Πράξεις ἡ' 30), ἔρχονται ὡς δάσκαμο και βρίσκουν τρόπο νά χαραχτοῦν στὰ φυλλοκάρδια τοῦ ἀναγνώστη, ἔτσι ὥστε ἡ καρδιά ὡς κέντρο πνευματικὸ τοῦ ἀνθρώπου νά ζωογονήσει ὅλη του τὴν ὑπαρξή.

Σὲ ἀναζήτησιν τέτοιων «Γερόντων»

Ὁ καθένας μας εἶναι καλὸ νά ἀναζητήσει και νά ὄρει ἕναν τέτοιο Γέροντα, πρό-χειρο, στὸν ὁποῖο θὰ δώσει τὸ χέρι του ὥστε νά τὸν χειραγωγῆσει μὲ τίς πνευματικὲς ἐμπειρίες και ὁδηγίες πού εἶναι ἐκεῖ κατατεθειμένες. Ἡ γνωριμία μὲ αὐτὸν μπορεί νά γίνεῖ ὕστερα ἀπὸ κάποια σύσταση, ἀπὸ κάποια ὑπόδειξη, μὲ τὴ φανέρωση και τὴν ἐπίδειξη κρυφῶν θησαυρῶν ἀπὸ

κάποιον έμπειρότερο αδελφό. Τότε τὸ συγκεκριμένο βιβλίο γίνεται κι αὐτὸ ἕνας ταξιδιωτικὸς ὁδηγὸς στὸ «ταξίδι μιᾶς ἀτέλειωτης μέρας μέσα στὴ νύχτα» καὶ μᾶς δηματίζει ἔξω ἀπ' τὴ μεγάλη νύχτα, καθὼς υπαινίσσεται ὁ ποιητὴς Ν. Β. Καμδύσης, ὅταν ἀναφέρεται στὸν Ἱερομόναχο Κυπριανό⁴.

Ἐγὼν τέτοιο Γέροντα, δῶρο πραγματικὰ Θεοῦ, ἐπιθυμῶ νὰ προστείνω σὲ σένα, σεβαστὲ καὶ ἀγαπητὲ ἀναγνώστη, στὸ σημερινό μου σημείωμα. Μπορεῖ νὰ τὸν γνωρίζεις, θὰ ἤθελα ὅμως νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ τὸν γνωρίσεις ἀκόμα καλλίτερα. Ὑπάρχουν γνωριμίες καὶ γνωριμίες...

Ἡ περίπτωση τοῦ ἁββᾶ Δωροθέου

Μπροστὰ μας ἔχουμε ἕναν σεβαστὸ Γέροντα, τὸν ἁββᾶ Δωροθέο, πὸν ἔζησε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνα. Πέρασε ἀπ' ὅλα τὰ στάδια τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς «πρακτικῆς φιλοσοφίας» μαθήτεψε κοντὰ σὲ ὕψηλὰ ἀναστήματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης τῆς καθοδηγήσεως τῶν ψυχῶν. Δάσκαλοι τοῦ ὑπῆρξαν δύο μεγάλες ὁσιακὲς μορφές: ὁ Μεγάλος Γέροντας (ἁββᾶς Βαρσανούφιος) καὶ ὁ ἁββᾶς Ἰωάννης, ὁ Προφήτης, στὴ Μονὴ τοῦ ἁββᾶ Σερίδου, μεταξὺ Γάζας καὶ Ἀσκάλωνα, στὴ νοτιοδυτικὴ Παλαιστίνη.

Ἡ μακρὰ αὐτὴ μαθητεία τὸν ἀνάδειξε σπουδαία πνευματικὴ φυσιογνωμία ὥστε νὰ τὸν τοποθετήσουν οἱ μνημονευθέντες πατέρες βοηθὸ τοῦ ἡγουμένου Σερίδου καὶ νὰ τοῦ ἀναθέσουν τὴν ἀκρόαση τῶν λογισμῶν τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς καὶ τὴν πνευματικὴ τους καθοδήγηση. Ἐκεῖνοι ἀναπαύονταν πολὺ καὶ εὕρισκαν μεγάλη βοήθεια κοντὰ του. Πολλοὶ μάλιστα τὸν ἀκολούθησαν ὅταν ἀναχώρησε γιὰ τὴν ἔρημο καὶ τὸν «ἀνάγκασαν» νὰ συστήσει δικό του Μοναστήρι γύρω στὸ 540 μ.Χ. Ὁ ἁββᾶς μόχθησε πολὺ γιὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὸν φωτισμὸ τῶν ψυχῶν. Εὐτυχῶς γιὰ μᾶς οἱ διδασκαλίες του αὐτὲς διασώθηκαν καὶ οἱ λόγοι του προσφέρονται ὡς «γλυκιὰ τράπεζα» πρὸς ὅλους μας καὶ μᾶς φιλοξενοῦν.

Τὰ κείμενα τῶν «Διδασκαλιῶν» του εἶτε στὸ πρωτότυπο εἶτε σὲ μεταφράσεις ἔθρεψαν πολλοὺς ὁδηγῶντας τους σὲ δρόμους σωτηρίας. Μένουμε ἐκπληκτοὶ μπροστὰ στὴ διαχρονικὴ ἀξία τοῦ λόγου του, πὸν παραμένει πάντα ἐπίκαιρος ἀπὸ τότε πὸν γράφτηκε μέχρι σήμερα. Στὴν ἀνθρώπινη ἐγγύτητα τοῦ λόγου του γιὰ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο συμβάλλει καὶ ἡ πολὺ προσεγμένη ἔκδοση τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἡ ἐπιμελημένη εἰσαγωγή καὶ γλαφυρὴ μετάφραση μαζί με σχόλια καὶ πίνακες, ἀπὸ τίς φιλόθεες ἀδελφές τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα στίς ἔκδόσεις τους «Ἐτομμάσια» (Ἀθήναι 1981, 476 σ.): «Ἁββᾶ Δωροθέου, Ἔργα Ἀσκητικά».

Μυριόμορφος οἰκονομία γιὰ ὅλους

Οἱ διδασκαλίες αὐτὲς παρόλο πὸν γράφτηκαν γιὰ μοναχοὺς ἀφοροῦν σ' ὅλους μας. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι χαρακτηριστικὰ αὐτὰ πὸν παρατηρεῖ ὁ ἀγνωστος

σὲ μᾶς μοναχὸς στὴν Ἐπιστολὴ του πὸν συνόδευε τὴν ἀποστολὴ τῶν Λόγων τοῦ ἁββᾶ Δωροθέου πρὸς ἀδελφοὺς πὸν τοὺς εἶχε ζητήσει (παραγράφος 6, σ. 47) :

«Ὅσοι ἐντροφᾶτε σὶὰ κείμενα τοῦ ἁββᾶ θ' ἀντιληφθεῖτε εὐκόλα μὲ ποῖο τρόπο ζωῆς καὶ μὲ ποῖα μακάρια πολιτεία ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὴ θεία Πρόνοια — πὸν οἰκονομεῖ τὰ πάντα — πρὸς τὴ θεία διδασκαλία καὶ τὴν πνευματικὴ παρακολούθηση τῶν ψυχῶν, ὁ συμπαθὴς ἐκεῖνος καὶ φιλόστοργος πατέρας. Αὐτὸς πὸν εἶναι πραγματικὰ ἀξιὸς νὰ φωτίζει καὶ νὰ διδάσκει ψυχές, ἐκεῖνος πὸν εἶναι πλούσιος σὲ σύνεση καὶ ἀκόμα πλουσιότερος σὲ συγκατάβαση, ὁ μεγάλος σὶὴ σοφία καὶ πολὺ μεγαλύτερος σὶὴν εὐλάβεια, ὁ ὑψηλὸς σὶὴ θεωρία καὶ ὑψηλότερος σὶὴν ταπεινώση, ὁ πλούσιος σὶὴν ἔνθετη ζωὴ καὶ πλουσιότερος σὶὸ ταπεινὸ φρόνημα, ὁ γλυκὸς σὶὸ λόγο καὶ γλυκύτερος σὶὴν ἀναστροφή, ὁ ἐπισιήμενος γιαιτὸς γιὰ κάθε ἀρρώστια καὶ θεραπεία, ἐκεῖνος πὸν προσάρμοσε τὴν ἄγία καὶ πολὺπλευρὴ ἐκεῖνη «οἰκονομία» τοῦ Θεοῦ σὶὸς πλούσιους καὶ σὶὸς φτωχοὺς, σὶὸς σοφοὺς καὶ σὶὸς ἀγράμματους, σὶὸς ἄνδρες καὶ σὶὸς γυναῖκες, σὶὸς γέρους καὶ σὶὸς νέους, σὶὸς θλιμμένους καὶ σὶὸς χαρούμενους, σὶὸς ξένους καὶ σὶὸς οἰκείους, σὶὸς μοναχοὺς καὶ σὶὸς ἀγάμους πὸν ζοῦν σὶὸν κόσμο, σὶὸς ἄρχοντες καὶ σὶὸς ἀρχομένους, σὶὸς δούλους καὶ σὶὸς ἐλεύθερους. Καὶ ἔγινε κατὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες καὶ ἔτοι κέρδισε τοὺς περισσότερους ἀπ' αὐτοὺς» (Α' Κορινθίους θ' 22)».

Εἶναι, ὅμως, καιρὸς ν' ἀφήσω σὲ σᾶς τὴ γλυκιὰ ἔρευνα ὅλων αὐτῶν. «Δέον... ὅμην δὲ μᾶλλον τῆς γλυκειάς τούτων ἐρεύνης παραχωρεῖν». Ἄς παρακαλέσουμε, ὅλοι μαζί, τὸν συμπαθὴ καὶ φιλόστοργο Πατέρα νὰ πορευεταί μαζί μας «εὐφραίνων καὶ γλυκαίνων τὴν καρδίαν» μας. Οἱ ποιμαντικὲς στιγμὲς πὸν θὰ ζήσουμε κοντὰ του θὰ εἶναι ἀνεπανάληπτες.

1. Ἡ «Ἀνάπλασις» θέλησε νὰ καταστήσει τοὺς ἀναγνώστες τῆς κοινωνοῦς τῆς ἔρευνας αὐτῆς καὶ ἀναδημοσίευσε τὸ ἄρθρο μου τῆς 1 Μαρτίου 1985, στὸ τεῦχος τῆς Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1985, σ. 7-8.

2. Ἡ μελέτη τοῦ ὅλικου πὸν συγκεντρώνεται θὰ ὁλοκληρώσει ἐδρύτερο ἐρευνητικὸ πρόγραμμα πὸν ἀφορᾶ τὴν ὁρθόδοξη συμβουλευτικὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερα. Γιὰ μιὰ πρώτη «εἰσαγωγή» στὸ ὅλο θέμα, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ἐἰσαγωγή σὶ τὴν ὁρθόδοξη συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ, Ἀθήνα 1985, 110 σ., πὸν ἐυδόθηκε μὲ δαπάνες τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ, Ἐπιστημονικοῦ καὶ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἰωάννου καὶ Ἐριέτης Πρηγοριάδου» σὶὴ μορφωτικὴ σειρά του.

3. Σωτηρίας Α. Νούση, Ὁ γέρον Ἱερώνομος τῆς Αἰγίνης (1883-1966), Ἀθήναι, Ἐκδ. «Ἐπτάλοφος», 1978, σ. 75.

4. Βλ. τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Οἱ ἄλλες λέξεις, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Τῆνος»: συντροφιά, 1983, σ. 43.